

Orchideeën in Almere

- ☀ de soorten
- ☀ de aantallen
- ☀ de kenmerken

van in Almere in het wild voorkomende orchideeën

Dit is een gezamenlijke uitgave van Projectgroep Rode Lijst Almere en IVN afdeling Almere

“Orchideeën in Almere” is een uitgave van de Projectgroep Rode Lijst Almere en IVN afdeling Almere, april 2007

Tekst, foto's en samenstelling: Hans Vosman
Adviezen: Alice Bakker, Herbert Koster
Druk: Drukkerij Teewes BV, Almere

Deze uitgave werd financieel mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage van het Fonds Natuurnetwerk van IVN Nederland te Amsterdam

 De Projectgroep Rode Lijst is opgericht door Alice Bakker en Hans Vosman. De basis voor de Projectgroep Rode Lijst is in de zomer van 2001 gelegd. Die zomer is begonnen met het inventariseren en fotograferen van vooral wilde orchideeën die her en der in Almere voorkomen.

Meer informatie op: <http://www.natuurspoor.nl>

 IVN afdeling Almere is een vereniging van vrijwilligers die allerlei educatieve en voorlichtende activiteiten organiseren op het raakvlak van natuur en milieu, zoals:

- wandelingen en excursies begeleid door natuurgidsen;
- het inventariseren van flora en fauna in Almere;
- het uitzetten van natuurspaden;
- het maken van route beschrijvingen voor fiets- en wandeltochten;
- het uitvoeren van kleinschalige beheerswerkzaamheden in natuurgebieden;
- voorlichtingsactiviteiten en informatiebijeenkomsten;
- eigen jeugdnatuur- en milieuclub op stadslandgoed De Kempphaan

Meer informatie op: <http://www.ivnalmere.nl>
IVN-afdeling-Almere
Postbus 1319
1300 BH Almere

Andere interessante links:
Werkgroep Europese Orchideeën <http://www.europese-orchideeën.nl>
Landschapsbeheer Flevoland <http://www.landschapsbeheer.net>
Stichting FLORON <http://www.floron.nl>
Waarneming.nl <http://www.waarneming.nl>
Gemeente Almere <http://www.almere.nl>

Natuurnetwerk

In Almere vormen velen kleine groengebieden een heel natuurnetwerk. Dit netwerk wordt helaas doorsneden door wegen en bebouwing. Ecologische verbindingzones zijn wegen voor dieren en planten om van het ene natuurgebied naar het andere te kunnen komen. Dit is een voorwaarde voor de gezonde ontwikkeling van de soort. Bij ecologische verbindingen wordt vermoedelijk snel gedacht aan grote en dure natuurprojecten. Maar vaak is op kleine schaal een netwerk aanwezig. Binnen dit netwerk komen op veel plaatsen wilde orchideeën voor. De wilde orchideeën kunnen voor Almere behouden blijven door bescherming van het leefgebied van de orchidee en door aangepast beheer van orchideeënlocaties.

Andere orchideesoorten die in Almere voorkomen zijn de **Vleeskleurige Orchis** en de **Moeraswespenorchis**.

Vleeskleurige Orchis

Het vermoeden bestaat dat er ook enkele exemplaren **Brede Orchis** of hybriden daarvan voorkomen in Almere.

De **Bijenorchis** kwam in het verleden voor maar is niet meer recentelijk waargenomen.

De **Keveorchis** en de **Gevlekte Orchis** kwamen volgens betrouwbare bron in het verleden voor maar zijn door de Projectgroep nimmer waargenomen.

Keveorchis

Brede Orchis

Orchideeën in Almere

Inleiding

Deze brochure geeft informatie over in Almere in het wild voorkomende orchideeën en wordt u aangeboden door de Projectgroep Rode Lijst. De Projectgroep zet zich in om de diversiteit van de Almeerse natuur te behouden en te verbeteren. Deze brochure wordt financieel mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage van het Fonds Natuurnetwerk van IVN Nederland te Amsterdam. Met de campagne **IVN Natuurnetwerk** wil het IVN mensen bewust maken van de mogelijkheden om in de eigen leefomgeving wegen voor de natuur te ontdekken en/of te creëren.

Orchideeënsoorten in Almere

De meest voorkomende orchideeënsoort, de **Rietorchis**, is veelal te vinden op oevers, natte velden of in bermen. De Rietorchis is een plant met opvallende, veelal paars gekleurde bloemen. Er zijn in Almere een aantal vrij forse exemplaren te vinden (planten tot ongeveer 1 meter hoog). De meeste exemplaren zijn echter klein, lager dan 30 cm. Dit wijst erop dat de meeste planten niet onder optimale condities groeien.

Rietorchis

Een andere veel voorkomende orchideeënsoort is de **Brede Wespenorchis**. Deze soort is te vinden in bosgebieden, en op oevers en bermen met bomen (vaak met Abelen). De Brede Wespenorchis heeft niet zo'n opvallende bloemkleur maar valt wel vaak op door zijn hoogte van soms wel 1 meter hoog.

Brede Wespenorchis

Projectgroep Rode Lijst

Wat doet de projectgroep?

Het hoofddoel van de Projectgroep Rode Lijst is om de huidige ecologisch waardevolle locaties in Almere te behouden en, indien mogelijk, nieuwe plekken te ontwikkelen of omstandigheden van bestaande locaties te verbeteren. Dit om ervoor te zorgen dat de diversiteit van bijzondere planten en dieren gewaarborgd blijft. De Projectgroep Rode Lijst is vooral opgericht om de gevaren waaraan de Almeerse orchideeën wordt bloot gesteld, beter zichtbaar en bespreekbaar te maken. De naam **Rode Lijst** is bewust gekozen omdat het gaat om beschermden (Flora -en Faunawet) en zeldzame planten (Rode Lijst). Alle orchideeënsoorten vallen daaronder.

Inventarisaties, Monitoring

Om te weten te komen waar de orchideeën staan en hoe deze er voor staan, moet er geïnventariseerd worden. De meest algemene methode is om tijdens de bloeiperiode (en de periode ervoor) op zoek te gaan naar orchideeën en door locaties gewoon visueel te inspecteren. Alhoewel de projectgroep een groot deel van de orchideelocaties inventariseert, doet ze dat niet alleen. De projectgroep krijgt daarbij hulp van diverse vrijwilligers.

Zo is er de Almeerse IVN Orchideeën Werkgroep en voorts zijn er diverse Floron vrijwilligers. Tot slot dragen de Almeerse inwoners bij door aan de Projectgroep orchideeën locaties te melden. Via de bekende Floron RL lijst en streeplijsten wordt er voor gezorgd dat alle vondsten geregistreerd worden. Indien nodig informeren wij ook de gemeente Almere over de vondst. De locaties met orchideeën worden in kaart gebracht en door de jaren heen wordt de ontwikkeling in de gaten gehouden.

Voorlichting

Via nieuwsbrieven, persberichten, presentaties en de website <http://www.natuurspoor.nl> geeft de Projectgroep Rode Lijst informatie over de Almeerse natuur. Op de website is niet alleen nieuws te vinden over orchideeën in Almere maar u vindt er ook informatie over ander zeldzame en beschermde planten en veel foto's.

Kansen

Wat voor kansen hebben de orchideeënlocaties in Almere? Veel! In de praktijk blijkt de rietorchis een taai plant, die ondanks maaien en betreden, vaak jaar na jaar opkomt. Toch is er een grens aan wat de plant kan verdragen. Alhoewel een rietorchis tientallen jaren kan leven, blijkt maaien grote schade op te leveren. Een rietorchis vormt elk groeiseizoen een nieuwe knol. Uit die nieuwe knol komt het volgende jaar de nieuwe orchidee. De oude knol sterft af. Vroeg afmaaien betekent dat de nieuwe knol niet gevormd wordt of klein blijft. Dit betekent dat de orchidee niet meer terugkomt of heel klein blijft en verzwakt. De keuze om bepaalde gebieden orchidee vriendelijk te behouden vergroot de overlevingskansen van de Almeerse orchideeën.

Hoewel er enige duizenden exemplaren op Almeers grondgebied voorkomen, zijn de toekomst verwachtingen niet goed. Voor de overige orchideeënsoorten, met uitzondering van de Brede Wespenorchis, zijn de vooruitzichten helaas nog slechter. De vooruitzichten zijn slecht omdat nieuwbouw en de aanleg van wegen de huidige orchideeënlocaties bedreigen. Spaar de weinige orchideeënlocaties die er nog zijn, er zijn genoeg alternatieven.

Het komt helaas voor dat orchideeën worden uitgegraven. Dit is eveneens fataal voor de orchidee omdat de orchidee speciale eisen aan de omgeving stelt. Uitgraven betekent dat de bestaande locatie vernield wordt en de verplaatsing van de orchidee naar een nieuwe locatie betekent voor deze plant een zekere dood. De orchideeën met rust laten is de oplossing.

Onderhoud Orchideeënlocaties door Projectgroep

De Projectgroep Rode Lijst heeft in het centrum van Almere Stad een tweetal gebiedjes (kleiner dan 20 m²) in eigen beheer. Het beheerswerk bestaat uit voorzichtig maaien, het snoeien van struiken die de groei van de orchideeën kunnen belemmeren en het verwijderen van zwerfvuil. Het ene veldje herbergt meer dan 100 orchideeën, het andere veldje een klein twintigtal orchideeën. Hieronder zitten ook grote exemplaren!! en dat is voor Almeerse begrippen uitzonderlijk.

Samenwerking

Het beheerswerk, inventarisering en monitoring geschiedt in samenwerking met de gemeente Almere en wordt uitgevoerd met de hulp van vrijwilligers van de Projectgroep Rode Lijst, IVN afdeling Almere en Landschapsbeheer Flevoland. Door overleg met gemeente Almere, de groenbeheerders en de terreineigenaren, is er een goede basis tot behoud van deze beschermde planten.

Zo heeft de gemeente Almere regels opgesteld voor het beheer van bijzondere natuurlocaties om zo zeldzame en beschermde planten meer kansen te bieden. Staatsbosbeheer vraagt aan ons, voor dat zij gaan maaien, waar de orchideeën staan. Rijkswaterstaat wist ons te vinden voor informatie om de onderhoudswerkzaamheden aan de A6 zo orchidee vriendelijk als mogelijk is, te laten verlopen.

Het voorgaande betekent in ieder geval dat kansrijk behoud van de orchideeën in Almere specifiek beheer met zich meebrengt waarbij de Projectgroep - samen met de burgers, gemeente en andere partijen - een rol kan spelen.

Gewone Rietorchis *Dactylorhiza majalis* subsp. *Praetermissa*

Lengte: 0,15-0,80 meter
Bloemkleur: Roze tot paarsrood, soms wit
Bloei maanden: Mei-juli
Groeiplaatsen: bermen, oevers, velden
Verspreiding: Vrij zeldzaam
Aantal: meer dan 2000

Gevlekte Rietorchis *Dactylorhiza majalis* subsp. *Junialis*

Lengte: 0,15-0,80 meter
Bloemkleur: Roze tot paarsrood, soms wit
Bloei maanden: Mei-juli
Groeiplaatsen: bermen, oevers, velden
Verspreiding: Vrij zeldzaam
Aantal: meer dan 2000

Vleeskleurige orchis *Dactylorhiza incarnata*

Lengte: 0,15-0,60 meter
Bloemkleur: Lichtroze tot donker roodpaars
Bloei maanden: Mei-juni
Groeiplaatsen: Bermen, velden
Verspreiding: Zeldzaam
Aantal: 60

Bijenorchis *Ophris apifera*

Lengte: 0,20-0,50 meter
Bloemkleur: wit, roze, geel, purper
Bloei maanden: Juni-juli
Groeiplaatsen: Velden
Verspreiding: Zeer zeldzaam

Sleutel voor 8 opvallende soorten

- 1a. Lip harig als een bij, bloemen veelkleurig **Bijenorchis**
- 1b. Lip niet harig als een bij 2
- 2a. Bloemen groenachtig 3
- 2b. Bloemen wit, roze of paars 5
- 3a. Lip aan het einde in tweeën gespleten. Twee tegenover elkaar staande bladen op enige afstand van de grond **Grote keverorchis**
- 3b. Lip niet gespleten. 4
- 4a. Bloemkleur groen met roze. Lip bestaat uit twee aparte delen. Bladen verspreid langs de stengel **Brede wespenorchis**
- 4b. Lip bestaat uit twee aparte delen. Voorste deel kan bewegen ten opzichte van achterste deel. Lip rozewit met gekroesde rand en dooiergele vlek. Achterzijde van de bloem met fijne horizontale rozerode strepen **Moeraswespenorchis**
- 5b. Lip niet in twee delen gespleten. Bloemen roodpaars tot roze of wit met donkerpaarse of roze lijnen of stippen 6
- 6a. Bladen bijna altijd gevlekt, vlekken nooit ringvormig. Lip vlak en zwak drielobbig, lobben (bijna) even lang, buitenste lobben groot ten opzichte van de middelste lob **Gevlekte orchis**
- 6b. Stand bladeren aan de stengel is minder dan 30°. Lip duidelijk drielobbig, de middelste lob is het langst 7
- 7a. Bladen met gevulde vlekken. Stand bladeren ten opzicht van de stengel is meer dan 45°. Plant bloeit in mei, juni **Brede orchis**
- 7b. Bladen met ringvormige vlekken (groen eilandje). Donkerpaarse bloemen. Plant bloeit in juni/juli **(Gevlekte) Rietorchis**
- 7c. Bladen ongevlekt 8
- 8a. Rozepaarse bloemen. Zijden van lip min of meer vlak. Plant bloeit in mei/juni **(Gewone) Rietorchis**
- 8b. Lichtroze tot donkerpaarse bloemen. Zijden van de lip sterk naar achteren geslagen. Blad met kapvormige, spitse top. Plant bloeit in mei/juni **Vleeskleurige orchis**

Brede wespenorchis *Epipactis helleborine*

Lengte: 0,30-0,80 meter
Bloemkleur: Geelgroen tot rozerood
Bloei maanden: Juli-september
Groeiplaatsen: Bermen, oevers, bosranden
Verspreiding: Vrij algemeen
Aantal: meer dan 1000

Moeraswespenorchis *Epipactis palustris*

Lengte: 0,20-0,65 meter
Bloemkleur: Wit tot roze, paars en gelig.
Bloei maanden: Juni-augustus.
Groeiplaatsen: Rietlanden, velden
Verspreiding: Zeer zeldzaam.
Aantal: meer dan 1000

Grote keverorchis *Neottia ovata*

Lengte: 0,20-0,45 meter
Bloemkleur: Groen
Bloei maanden: Mei Juni
Groeiplaatsen: Bosrand
Verspreiding: Zeer zeldzaam

Gevlekte orchis *Dactylorhiza maculata* subsp. *Maculata*

Lengte: 0,15-0,80 meter
Bloemkleur: Lila, soms bijna wit of lichtpaars
Bloei maanden: Juni-juli
Groeiplaatsen: Velden, heide
Verspreiding: Zeer zeldzaam

